

рмінанту, Сахарівської поліпшеної і номеру 206 (25-3-%) і декілька нижче (20-25%) – у Смуглянки і номеру детермінантного типу К-4246.

Абсолютне осипання плодів відзначено в ділянках з номером 11-90, а сорти Сокурівська, Прикамська змогли зберегти лише по 10% плодів. Також низька стійкість до осипання зерна в сортів Тройка, Майская, Іюньская, Казанська крупноплідна.

Спостереження за ознакою осипання зерна проводилися за станом рослин у кожній ділянці, візуально.

Таким чином, до сортів, здатних з мінімальними пошкодженнями переносити дію тривалих і інтенсивних суховіїв, можна віднести лише селекційні номери К-455, К-553, К-4246, які проявили порівняно високу стійкість як до вилягання, так і до осипання зерна. В цілому по досліді значною перевагою за цими ознаками володіли сорти тетраплоїдного і детермінантного типів.

УДК 633.12 631.82

**ЩОДО ВИРОЩУВАННЯ ГРЕЧКИ В ЖОРСТКИХ УМОВАХ
ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЮ ЗЕРНА. ПОВІДОМЛЕННЯ 2.
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВНЕСЕННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ ПІД
ГРЕЧКУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД НЕСПРИЯТЛИВИХ ЧИННИКІВ
СЕРЕДОВИЩА**

**Л.А.КРИНИЦЬКА – Дослідна станція рису УААН,
м.Скадовськ**

Більшість дослідників вважає, що культура гречки досить пластична до умов вирощування, однак протягом свого періоду вегетації рослини гречки вимагають великої кількості пластичних речовин. Але в залежності від умов зовнішнього середовища рослини гречки проявляють різну чутливість до видів і доз мінеральних добрив. З літературних джерел відомо, що на зрошенні в умовах засоленних темно-каштанових ґрунтів позитивну дію чинять фосфорні добрива, внесені в чистому вигляді (К.П. Пак,1975, В.І. Остапов,1987). Суперечливі думки про використання калійних добрив під гречку висуває ряд вчених, стверджуючи як позитивний, так і їх вкрай негативний ефект. Однак багато дослідників вважає, що добрива, підвищуючи інтенсивність ростових процесів, послаблюють негативну дію екстремальних умов середовища (В.С. Шевелуха,1987) і краще захищають рослину від зневоднення у період засухи, особливо азотно-фосфорні (В.Д. Панников,1986). Нами раніше встановлено, що найбільш оптимальне поєднання поживних

речовин для літнього посіву гречки в рисових полях є азотно-фосфорні в дозі N60P60 і азотно-калійні мінеральні добрива дозі N60K60.

На двох рівнях мінерального живлення вивчалася продуктивність семи перспективних сортів гречки в умовах природної моделі екологічного стресу 1991 року.

Вивчалися сорти: Більшовик-4 (стандарт), Космея, Сумчанка, Вега, Енеїда, Зеленоквіткова, Галлея. Добрива: аміачна селітра, суперфосфат подвійний і калімагнезія; вносилися перед посівом, із наступним загортанням у ґрунт. Спосіб посіву - широкорядний.

Як показали спостереження, мінеральні добрива істотно не вплинули на строки настання фаз вегетації гречки, як у вегетативному, так і в генеративному етапах органогенезу. В цілому на обох варіантах тривалість періоду вегетації скоротилася лише на 2-3 доби по всіх сортах. Так як в цьому досліді посіви гречки були сильно ушкоджені стихійним вітром, врахувати врожай не вдалося. Однак, за попередньо відібраними сноповими зразками було проведено структурний аналіз, що дозволив порівняти потенційні можливості рослин гречки різних сортів, а також роль добрив і характер їхнього впливу на гречку в умовах кліматичного стресу. Аналізувалися: кількість виповнених зерен (шт./росл.) і продуктивність суцвіття (г).

Найвищу озерненість рослин гречки в досліді відзначено у варіантах, де вносилося азотно-фосфорне добриво (табл.1).

Середня кількість виповнених зерен на одній рослині перевищує контроль на 20,8 шт. по всіх досліджуваних сортах, але особливо чутливими виявилися сорти Енеїда і Сумчанка, відповідно 295 і 231 зерен. Вплив азотно-калійних добрив ефективно відчувся на сортах Зеленоквіткова (267 зер.) і Вега (246 зер.). Про доцільність застосування тих або інших видів добрив у залежності від погодних умов є дані Д.Я. Єфіменко (1965): при достатній кількості опадів більш ефективними є азотні добрива і їхні сполучення з фосфорними, а при вирощуванні в умовах з різко підвищеним дефіцитом вологи – калійні.

Аналізуючи чутливість сортів гречки до досліджуваних видів мінеральних добрив, потрібно відзначити в першу чергу сорт Енеїда (+52,7зер.) і Сумчанка (+14,4зер.).

За результатами факторіального аналізу найбільший вплив на кількість зерен на рослині відмічено від сумісної дії обох чинників АВ, тобто добрива і сорту (0,494) і значно меншим виявився їх роздільний вплив.

Таблиця 1 – Вплив мінерального живлення на утворення повноцінного зерна гречки (шт/роsl.)

Удобрення (Чинник А)	Сорти (Чинник В)								
	Більшовик-4	Космея	Сумчанка	Вега	Енеїда	Зеленоквіткова	Галлея	Середнє (x)	Відхілення (±)
Контроль	102±9	163±13	153±11	121±6	171±13	73±14	156±11	134±9,9	-39,5
N60P60	190±3	202±5	231±16	141±18	295±9	173±12	129±11	194±14,9	-20,8
N90K60	88±14	139±6	180±17	246±6	213±15	267±9	213±16	192±16,3	+18,7
Середнє (x)	126,7 ±20,7	168,7 ±12,2	188,0 ±15,9	169,0 ±25,1	226,3 ±23,7	171,70 ±35,8	166,0 ±16,7		
Відхілення (±)	-46,9	-5,6	+14,4	-4,6	+52,7	-2,6	-7,6		

Середня по досліді – 173,6±1,47

Сила впливу чинників, що вивчаються

Чинник	НСР ₀₅	Вплив
А	13,1	0,235
В	20,0	0,229
АВ	34,7	0,494

Здатність рослин гречки формувати повноцінне зерно в умовах сухого і жаркого літа (табл.2) представляє особливий інтерес, так як відомо, що високі денні температури повітря в період цвітіння-плодоутворення спричинюють прямий вплив на плодеlementи, викликаючи, з одного боку, посилене утворення квіток і, з іншого боку, засихання заплідненої зав'язі (Н.Н.Петелина,1971).

Достовірну прибавку по кількості зерен на суцвітті дав сорт Сумчанка (+0,9 г), причому озерненість цього сорту трохи вище на тлі N60P60 (9,2 г), ніж на тлі N60P60 (9,0 г). Сорти Енеїда і Галля проявили протилежну властивість і більше плодів зав'язали на фосфорно-калійному тлі, по 9,4 р на однім суцвітті.

В цілому по досліді азотно-калійне добриво спричинило більший вплив на формування врожаю зерна, ніж азотно-фосфорне. У цьому випадку поєднання обох чинників (добриво і сорт) має переважний вплив (0,430). Сила впливу добрив на продуктивність рослин гречки декілька нижче (0,295) і найменше значення має чинник сорту -0,102.

Несприятливі умови, що склалися в результаті сильного вітру наприкінці вегетації, дозволили виявити такі цінні ознаки рослин гречки, як вилягання й осипання зерна. Так, було відзначено, що загалом, по всіх удобрених ділянках стійкість до вилягання в більшості сортів значно нижча, ніж на контролі, де добрива не вносилися. Виключення склав сорт Зеленоквіткова.

У варіанті, де вносилося азотно-фосфорне добриво, стійким до вилягання був сорт Сумчанка, а при внесенні азотно-калійного – Галля.

Схильність до осипання зерна по всіх трьох варіантах виявили сорти Енеїда і Вега: частка плодів, що обсипалися, у них склала від 70 до 100%. Також відносно добре зберіг врожай сорт Сумчанка – до 40% збережених плодів, але найбільш стійкий, незважаючи на сильний екологічний стрес – сорт Зеленоквіткова (до 80%). Необхідно відзначити явну перевагу внесення добрив: на обох тлах мінерального живлення кількість збережених плодів вища, ніж на контролі.

Наведені дані про реакцію сортів гречки на мінеральне живлення показали, що до встановлення оптимальних доз внесення мінеральних добрив не можна підходити однозначно. Найбільший агротехнічний ефект досягається за умови врахування сортових особливостей гречки, їхньої вимогливості і чутливості до прийомів вирощування.

Таблиця 2 – Продуктивність суцвіть в залежності від мінерального живлення (г/суцвіття)

Удобрення (Чинник А)	Сорти (Чинник В)								
	Більшовик-4	Космея	Сумчанка	Вега	Енеїда	Зеленоквіткова	Галлея	Середнє (x)	Відхилення (±)
Контроль	7,1±1,1	6,9±1,0	7,4±1,1	5,5±0,5	5,7±0,6	6,3±0,6	7,4±0,8	6,6±0,3	-1,0
N60P60	7,5±0,3	7,3±0,3	9,2±0,9	6,0±0,3	8,3±0,3	6,8±0,6	6,8±0,7	7,4±0,3	-0,2
N90K60	6,8±0,9	7,1±0,9	9,0±0,4	12,2±0,9	9,4±0,1	7,7±0,6	9,4±0,2	8,8±0,5	+1,2
Середнє (x)	7,1±0,4	7,1±0,4	8,5±0,5	7,9±1,4	7,8±0,7	6,9±0,4	7,8±0,6		
Відхилення (±)	-0,5	-0,5	+0,9	+0,3	+0,2	-0,7	+0,2		

Середня по досліді – 7,6±1,56

Сила впливу чинників, що вивчаються

Чинник	НСР05	Вплив
А	0,61	0,295
В	0,93	0,102
АВ	1,61	0,430